

Inclusive education as a system of educational services should provide inclusive school - an educational institution that adapts the curriculum and plans, physical environment, methods and forms of education, using existing community resources, involving parents, professionals to provide specialized services to the needs of each child provides a favorable climate in the educational environment.

Inclusive Education in Ukraine requires a solution based on a balanced approach, both by public authorities and by the public as inclusive processes in teaching children with mental and physical development in post-Soviet countries have their own specifics, develop a Special sociocultural status taking into account the positive aspects and achievements of differentiated instruction.

Key words: *children with special psychological and physical needs, educational process, inclusion, inclusive education, special education*

References:

1. Armstrong, F., Armstrong, D., & Barton, L. (Eds.) (2000). *Inkluzivnoe obrazovanie. Politika, sodержanie i sravnitelnye perspektivy* [Inclusive education. The policy content and Comparative Perspectives]. London
2. Kolupaieva, A.A. (2009). *Inkluzivna osvita: realii ta perspektivy* [Inclusive Education: Reality and Prospects]. Kyiv: A.S.K.
3. Kremen, V.H. (Ed.). (2016). *Natsionalna dopovid pro stan i perspektivy rozvytku osvity v Ukraini* [National report on the status and prospects of education in Ukraine]. Kyiv: Znannia.
4. Lorman, T., & Depler, D. (2009). *Pereosmysliuiuchy dopomizhni posluhy spetsialistiv v inkluzyvnykh klasakh* [Rethinking support services specialists in inclusive classrooms]. *Defektolohiia*, 3. 9-14.
5. *Problemy detskoj invalidnosti v perehodnyj period v stranah SNG i Baltii -Detskii fond Organizacii Obedinennyh nacii (YuNISEF)* [Children and Disability in Transition in the CIS and Baltic countries -Children United Nations Organization's Fund (UNICEF)]. (2005).
6. *Salamanskaia deklaraciia. Ramki deistvii po obrazovaniiu lits s osobymi potrebnoostiami, priniatyie Vsemirnoi konferenciei po obrazovaniiu lits s osobymi potrebnoostjami: dostup i kachestvo* [Salamanca Declaration. Framework for Action on Education of persons with special needs, adopted by the World Conference on Education Special Needs: Access and Quality]. Salamanca. Spain, 7-10 June 1994 – K., (2000) Retrieved from: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/salamanka.pdf
7. Shipictina, L.M., & Reisveik, K. Van (2008). *Navstrechu drug drugu: puti integracii* [Towards each other: the path of integration]. St.Peterburg: Akademiia
8. Andrews J., Lupart J. *The Inclusive Classroom. Educating Exceptional Children/ The University of Calgary: Nelson. Thomson Learning – 561 p.*

УДК 378.22 : 376

Пахомова Н. Г.

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної освіти і
соціальної роботи Полтавського
національного педагогічного університету
ім. В.Г. Короленка. м. Полтава,

МОТИВАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА

У статті здійснюється аналіз шляхів та механізмів мотивації до корекційно-педагогічної діяльності, як основного критерію професійного зростання і самовдосконалення та основи формування професійної компетентності. Розкрита сутність поняття «мотивація», «саморозвиток», «професійний інтерес»,

«самовдосконалення». Визначено мотиваційно-стимулюючий компонент, що забезпечує формування інтегративних знань і практичних умінь. Особлива увага надається визначенню та характеристиці умов підвищення ефективності корекційного процесу. Встановлено, що мотивація виступає основним критерієм для професійного зростання і самовдосконалення корекційного педагога.

Прагнення до самовдосконалення в процесі корекційної навчально-виховної та навчально-реабілітаційної діяльності розглядається як невід'ємний компонент підготовки корекційного педагога, є результатом свідомої взаємодії фахівця з конкретним професійним середовищем. Проаналізована професіограма логопеда. За результатами експериментального дослідження визначено, що морально-етичні характеристики спонукають людину до професійної рефлексії, саморозвитку і самовдосконаленню та забезпечують психологічний комфорт у процесі корекційної роботи.

Ключові слова: *мотиви, мотивація, професійне зростання, самовдосконалення, корекційний педагог.*

Постановка проблеми. Успішність корекційного процесу залежить від здатності й готовності фахівця до професійної діяльності, до самовдосконалення і професійного саморозвитку, розвинутих вмінь аналізу корекційної і навчально-реабілітаційної діяльності, самоаналізу та самооцінки, готовності до критичного ставлення до себе, як основи формування фахової компетентності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема саморозвитку особистості, її самореалізації і самовдосконалення є важливою та актуальною, що представлена у дослідженнях багатьох вчених (І. Зязюн, В. Кремень, В. Лозовий, О. Чаплигін, Г. Чернявська та ін.). Різним аспектам організації корекційно-педагогічної діяльності та проблеми підготовки дефектологів присвячені фундаментальні роботи українських вчених В. Бондаря, І. Дмитрієвої, В. Засенка, С. Миронової, Ю. Пінчук, Т. Сак, В. Синьова, Є. Синьової, М. Супруна, В. Тарасун, Л. Фомічової, О. Хохліної, А. Шевцова, М. Шеремет та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, поза увагою дослідників залишається аспект мотиваційної діяльності, як основної умови ефективності корекційного процесу та прагнення до саморозвитку і самовдосконалення. Складність і багатогранність корекційно-педагогічної і навчально-реабілітаційної діяльності зумовлює необхідність детального вивчення повноти розуміння важливості мотиваційного компоненту професійної діяльності як основи формування фахової компетентності майбутніх корекційних педагогів.

У зв'язку з цим, особливого значення набуває формування мотивації до корекційно-педагогічної діяльності, що забезпечує прагнення до якісного психолого-педагогічного аналізу особливостей психічного і мовленнєвого розвитку, ефективність та результативність діагностичної, реабілітаційної, пропедевтичної, корекційної та консультативно-просвітницької діяльності. Складність і багатогранність корекційної діяльності зумовлює необхідність детального вивчення мотиваційного компоненту фахової діяльності корекційного педагога з метою визначення основних аспектів активізації професійних знань і умінь та вибору ефективних методів та прийомів. Тому метою є дослідження стану сформованості мотиваційної діяльності як основи успішності корекційно-педагогічного процесу та запорукою саморозвитку та самовдосконалення. *Завданнями* є: визначення складників та механізмів мотиваційного компоненту корекційно-педагогічного процесу.

Виклад основного матеріалу. Поняття «мотивація» у психологічному контексті означає систему різноманітних мотивів, які детермінують поведінку та діяльність людини [4]. Мотив — це те, що зумовлює прагнення людини до даної, а не до будь-якої іншої мети. Мотиви є необхідним компонентом діяльності людини. Сам термін «мотиви» (від латинського *moveo* – рухаю) означає ті спонукальні причини, що

зумовлюють цілеспрямовану діяльність людини. Генетично первинною основою мотивації людини є її первинні та вторинні потреби, внаслідок задоволення або незадоволення яких виникають певні почуття або емоції. Вони також спонукають людину до певних дій, а тому є одним з мотивів діяльності людини. На основі потреб і почуттів формуються різноманітні інтереси, які відіграють важливу роль у мотивації діяльності. Важливим спонуканням людини до діяльності є її ідеали та переконання [5].

Потреби й інтереси людини можуть бути задоволені лише за допомогою певних об'єктів, тобто предметів або явищ зовнішнього світу. Тому і спонукання до діяльності людини завжди пов'язані з цими об'єктами. Відсутність мотиву може свідчити про порушення особистісного функціонування.

Отже, мотивами називають потреби, почуття, інтереси, бажання, переконання, прагнення та інші спонукання людини до діяльності, зумовлені вимогами її життя. Рівень домагань має мотиваційне значення, оскільки виявляє та регулює постановку цілей та прагнення їх досягти. У психологічній школі К. Левін вперше була представлена проблема рівня домагань особистості. Мотивацію, у контексті нашого дослідження, визначаємо як сукупність причин психологічного характеру, які пояснюють поведінку людини, та визначають її основи, спрямованість та активність. Оскільки будь-яка діяльність обумовлюється складним переплетінням різноманітних мотивів, то вона завжди полімотивована. Спробу виявити, охарактеризувати та систематизувати сукупність мотивів, які спричиняють професійну діяльність учителя, здійснено Л. Подимовою і В. Сластьоніним. Вчені дійшли висновку про доцільність об'єднання цих мотивів у чотири групи:

1. *Зовнішні мотиви*, пов'язані з матеріальною винагородою вчителів, присвоєнням їм більш високого кваліфікаційного рівня, послабленням вимог і контролю.

2. *Мотиви престижу* (самоствердження через зовнішню позитивну оцінку оточуючих). Мотиви престижу можуть бути як усвідомлюваними, так і неусвідомлюваними. В обох випадках вони мають достатньо значну спонукальну силу. Негативна особливість переважання мотивації зовнішнього самоствердження в професійних мотивах виявляється у виборі заходів, що обіцяють швидко й ефективно віддачу, часто без їх ґрунтового наукового аналізу.

3. *Мотиви особистісної самоактуалізації*. Потреба в самоактуалізації, на думку вчених, потенційно притаманна всім людям, але в професійній діяльності виявляється не в усіх. Самоактуалізація розглядається як безперервний процес, вибір із багатьох можливостей можливості зростання. Тому професійну діяльність, що спричинена переважанням мотивів самоактуалізації, відзначають високий рівень сприйнятливості до нововведень, постійний пошук себе в цьому новому, потреба в удосконаленні навчально-виховного процесу.

4. *Професійні мотиви*. Професійні мотиви в найбільш загальному вигляді виявляються як бажання вчити та виховувати дітей.

Мотивацією до професійної діяльності, як й мотивацією будь якої іншої, виступає система уявлень і переконань, почуттів і переживань, цілісності та інтегративності мислення в яких виражаються матеріальні і духовні, природні і культурні потреби людини [3, с. 528]. Важливо звернути увагу на той факт, що вибір певних дій, способу поведінки чи напряду діяльності, через які реалізується інтегративна підготовка, значною мірою обумовлюється її ціннісними пріоритетами. Діяльність, як зазначає А. Андреев, неможливо здійснити без певної мотивації, а мотивація, у свою чергу, формується на основі ціннісних відносин особистості [1, с.18]. Усвідомлення педагогом потреб в інтеграції знань, саморозвитку та професійному самовдосконаленні, якими вони задовольняються (сприяють ефективній діагностичній, пропедевтичній, корекційній, реабілітаційній, консультаційно-просвітницькій діяльності), тобто реалізація потреб, утворює загальний механізм

мотивування його професійної діяльності. За О. Леонт'євим «співвідношення потреб, мотивів і цілей утворює особистісний смисл усякої діяльності, в тому числі професійної» [5, с. 144-157]. Важливими, з точки зору формування професійно-мотиваційної сфери особистості, стають такі характеристики мотивації у поведінці педагога: наполегливість, тривалість, стійкість, спрямованість на досягнення цілей, підвищення ефективності та результативності, розумність та смислова цілісність окремого поведінкового акту [7, с. 463].

Формування мотивації до професійної діяльності (або фахової підготовки) визначається нами як пізнавально-діяльнісна спрямованість. Навчально-пізнавальна мотивація сприяє інтеграції набутих знань і творчому розвитку (саморозвитку і самовдосконаленню) майбутнього фахівця, заснована на заохоченні студентів до знайомства з нестандартним, інноваційним. Механізмом навчальної мотивації студентів та педагогів є формування цілісної структури цілей навчальної діяльності [8, с. 60]. Це підтверджує важливість своєчасної і систематичної постановки викладачем цілей вивчення медико-біологічних і психолого-педагогічних дисциплін, які студенти (корекційні педагоги) мають прийняти і спрямувати свою діяльність на досягнення цілей навчання. Пізнавальна мотивація підвищує активність, сприяє перебудові психічних процесів і, відповідно, впливає на їх розвиток. Пізнавальна мотивація спрямована на отримання знань загальноосвітніх чи фундаментально-професійних, що забезпечує систему інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань, на базі яких і ґрунтуються вміння та навички професійної діяльності корекційного педагога. Пізнавальна мотивація забезпечує формування мотивації на ефективність корекційно-педагогічної діяльності, на практичне застосування інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань. Відтак формування та розвиток мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів (корекційних педагогів) з опанування ними інтегративними знаннями запускає механізм стимуляції до надбання високого рівня якостей та вмінь у професійній діяльності та отримання практичного досвіду, як основи власної самореалізації.

Мотиваційно-стимулюючий компонент забезпечує розвиток у студентів (корекційних педагогів) емоційно-вольового ставлення до власних навчально-пізнавальних дій з формування вмінь та навичок інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань у професійній діяльності. Тому формування мотиву до оволодіння інтегративними знаннями як професійним інструментом є визначальною умовою, що спричинює бажаний результат. Розуміння необхідності врахування соматичного стану, клінічного діагнозу, основних симптомів та психолого-педагогічних особливостей при різних порушеннях психофізичного розвитку під час абілітації, реабілітації та проведення корекційної роботи стимулюють студентів (корекційних педагогів) до оволодіння інтегративними знаннями з медичних і психолого-педагогічних дисциплін. Водночас інтегративні медико-психологічні і педагогічні знання дають усвідомлене уявлення про їх застосування у діагностичному, реабілітаційному, корекційно-педагогічному, виховному та ін. процесах, що складає основу фахової підготовки та формує особистісні якості корекційного педагога.

Професійна мотивація, як система мотивів або стимулів, «спонукає людину до конкретних форм діяльності» [2, с. 217]. На рівні професійно-мотиваційної готовності до інтеграції медико-психологічної і педагогічної складових професійної підготовки професійна мотивація співзвучна категорії «професійний інтерес», що визначається як «суттєвий чинник у професійному саморозвитку особистості» [3, с. 732]. У психології і педагогіці інтерес визначається як «форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самими сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами» [2, с. 147].

Прагнення до самовдосконалення в процесі корекційної навчально-виховної та (або) навчально-реабілітаційної діяльності – невід'ємний компонент підготовки

корекційного педагога, виступає результатом свідомої взаємодії фахівця з конкретним професійним середовищем, під час якого він реалізує потребу розвитку у себе особистісних якостей, що сприятимуть успіху у професійній (діагностичній, корекційно-педагогічній, навчально-реабілітаційній та ін.) діяльності і життєдіяльності в цілому. Таким чином, самовдосконалення і розглядаємо як явище особистісно-зорієнтоване, що базується на вимогах суспільства і професії до особистості фахівця та трансформується під впливом соціального оточення, економічних умов тощо. Якщо соціальні (зовнішні) вимоги будуть вищими ніж можливості конкретної особи, то виникають передумови до самовдосконалення у вигляді внутрішніх протиріч.

На думку Г. Чернявської, найбільш складною методологічною проблемою у дослідженні процесу самопізнання і самореалізації особистості є поєднання зовнішніх умов саморозвитку й внутрішніх його стимулів. Учена зазначає, що «зовнішні умови можуть прискорити або гальмувати саморозвиток, але самі по собі, у відриві від внутрішніх стимулів, вони не зможуть його визначити» [10, с. 23]. В. Лозовий справедливо зазначає, що стимули, які спонукають особистість до саморозвитку, необхідно поділити на дві групи [6]. До першої групи належать утилітарно-практичні стимули (людина займається самоосвітою і саморозвитком тільки тому, що до цього її спонукають різні життєві необхідності, наприклад, перехід на більш кваліфіковану, цікаву і високооплачувану роботу, або зміна професії або спеціальності тощо). Друга група стимулів – саморозвиток розглядається як самоціль. У цьому випадку стимул саморозвитку полягає у самому процесі: людина займається саморозвитком тому, що можливість отримати нові знання і навички, оволодіти цінностями культури виявляються для неї найвищою із життєвих насолод.

Отже, різні за природою мотиви (стимули) можуть спонукати особистість до саморозвитку і самовдосконалення, цілком імовірно, цей шлях передбачає єдність зовнішніх і внутрішніх мотивів, пізнавальних і практичних інтересів, що в більшості випадків окреслені професійною діяльністю.

Влучно О. Чаплигін вважає, що «потреба в самореалізації – родова потреба людини. Вона може бути розглянута як постійно відтворюване протиріччя між наявним і необхідним. Це не що інше, як протиріччя між сутнісними силами людини (її здібностями, задатками) і можливістю їх об'єктивності, прояву в процесах опредмечування і розпредмечування» [9, с. 56]. Відтак, самореалізація людини передбачає єдність ідеального і реального, пізнання і практичної діяльності.

Більшість науковців (С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Зязюн, О. Романовський, А. Сущенко, В. Ягупов та ін.) зазначають, що саморозвиток є важливою складовою професійної діяльності. Цей процес визнається як процес якісної, цілеспрямованої свідомої зміни особистісної сфери фахівця, яка забезпечує прагнення до дослідницької діяльності та формування її культури.

Професійний саморозвиток корекційного педагога є інтегративним творчим процесом свідомого особистісного становлення, в результаті якого відбувається формування мотиваційної, когнітивної, ціннісно-рефлексивної та корекційно-діяльнісної сфери фахівця.

Зазначимо, що професійно-особистісний саморозвиток корекційного педагога здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції, як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного інтегративного мислення, реалізації творчого корекційно-педагогічного потенціалу, різноманітних форм науково-дослідницької діяльності та інших способів інтенсифікації цього процесу. Отже, творча самореалізація в корекційно-педагогічній діяльності є важливим стимулом нескінченного процесу саморозвитку корекційного педагога.

Слід зазначити, що професійне самовдосконалення тісно пов'язана з саморозвитком та сформованості професійного інтересу. Ці поняття лежать в основі розуміння готовності фахівця до професійної діяльності. Важливим моментом вияву професійного інтересу, як ознаки професійно-мотиваційної готовності до інтегративної професійної підготовки, саморозвитку і самовдосконаленню у корекційній роботі, стає стійкість інтересу, тривалість його забезпечення та інтенсивність. Зазначені характеристики професійного інтересу можуть слугувати основними показниками ступеня вираження кожного з показників професійно-мотиваційного критерію та визначати рівні вияву цього критерію. З огляду на вищевикладені характеристики мотивації професійної діяльності нами виділені такі показники професійно-мотиваційного критерію сформованості інтеграції медико-психологічної і педагогічної складових професійної підготовки та прагнення до самовдосконалення в фаховій діяльності:

- наявність гуманістично зорієнтованого спрямування як особистісної стратегії у професійній діяльності;

- розуміння необхідності та бажання оволодіти міцними знаннями з медико-біологічних, клінічних, психологічних і педагогічних дисциплін та практичними навичками інтегрування цих знань у професійну (діагностичну, реабілітаційну, корекційну, консультативну, пропедевтичну та ін.) діяльність;

- наявність інтегрованої (медико-психологічної і педагогічної) підготовки що включає системний, комплексний та інтегративний підходи у процесі вивчення окремих предметів, викладання ідей в їхньому розвитку;

- професійна зацікавленість у оволодінні новітніми корекційними технологіями та методиками як основи успішності корекційної роботи та досягнення професійної компетентності;

- орієнтування на високий професіоналізм і рівень готовності до корекційної професійної діяльності, конкурентоздатність фахівців на ринку праці, творче застосування знань і вмінь, їх гнучкість і мобільність у вирішенні як типових, так і не типових (проблемних) корекційно-педагогічних завдань;

- прагнення до розвитку творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання, самодіагностуванні особистісно-професійного потенціалу та самовдосконалюванні його.

Елементарним рівнем професійного інтересу вважається «безпосередній інтерес до сучасної професійної інформації щодо розвитку певної галузі діяльності» [3, с. 732-733]. У контексті нашого критеріального визначення – виявлення інтересу до інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань, що інтенсивно впроваджуються у корекційну діяльність, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення в фаховій діяльності.

Подальшими, вищим та найвищим ступенями професійного інтересу є відповідно – «інтерес до пізнання суттєвих властивостей процесів і явищ, та – інтерес до причинно-наслідкових зв'язків, виявлення закономірностей, становлення загальних принципів, що діють у різних умовах. Цей рівень пов'язують з елементами дослідницької діяльності» [там само].

Вміння та бажання корекційного педагога аналізувати власну корекційну навчально-виховну діяльність, прагнення виявляти в ній помилки та недоліки – стають необхідною та достатньою умовою для самостійного оперативного корекційного процесу, професійного зростання та удосконалення. Відтак, розвиток рефлексивно-оцінного інтегративного мислення є визначальним чинником усієї професійної діяльності.

Для якісної підготовки фахівця педагогічної професії (корекційного педагога) важливо враховувати вимоги професії та особистісні характеристики, що обумовлюють професійні якості та забезпечують ефективність усієї корекційної діяльності. В

сучасній психолого-педагогічній науці для висвітлення системи особистісних психологічних характеристик, що забезпечують певну професійну діяльність та окреслюють вимоги до неї, використовується поняття «професіограма» [3, с. 740-742]. Професіограма складається з переліку якостей, бажаних або необхідних для певної професії, та конкретних вимог до цих характеристик. У процесі підготовки логопедів до інтегративної корекційної діяльності потрібно орієнтуватися на певний зразок, а саме на професіограму, яка б включала основні характеристики, необхідні для здійснення зазначеної діяльності та вимоги до них. Виходячи з цього, спробуємо визначити професійні властивості та якості, уміння і навички, загальні психологічні характеристики, що забезпечують високий рівень практичної реалізації корекційним педагогом інтегративних знань, мотивації до успішності і результативності корекційної діяльності, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення. Активну участь у складанні професіограми логопеда в результаті інтегративної фахової підготовки пропонувалося взяти учасникам експериментального дослідження. До експериментального дослідження було залучено 1052 студента та магістранта очного та заочного відділень. Створена професіограма слугувала певним зразком-орієнтиром для активізації мотиваційної діяльності корекційного педагога, саморозвитку та стимуляції його творчої активності в інтегративній діяльності та корекційно-педагогічному прогнозуванні. Так, серед визначальних рекомендацій щодо корекційної діяльності успішного логопеда були визначені такі шість основних характеристик: гуманістична особистісно зорієнтована позиція логопеда (визнання людини як абсолютної цінності, толерантність, духовна світоглядна спрямованість, доброзичливість та милосердя, орієнтація на позитивне в дитині); сформованість інтегративного мислення (компетентність у корекційно-педагогічній діяльності; розвиненість інтегративного мислення; сформованість інтегративних знання, вміння та навички діагностичної, пропедевтичної, абілітаційної, реабілітаційної, консультативно-просвітницької і корекційної роботи з різною категорією дітей); стресостійкість (вміння реалізувати засоби та технології самотерапії у особистісному розвитку і самостворенні та професійній діяльності); комунікативна активність та врахування особливостей взаємодії з вихованцем (довіра, стриманість, дипломатичність, повага); адекватність самооцінки (розвиток рефлексивного мислення, прагнення до самоаналізу та професійного саморозвитку); емоційно-вольові характеристики: чутливість, упевненість у собі та своїх професійних діях, емоційна стійкість, адекватність невербальної поведінки (як наслідок високої розвиненості самоконтролю), розвинена емпатія, альтруїстичні переживання педагога по відношенню до дітей.

Відтак, за результатами експериментального дослідження визначено, що морально-етичні характеристики спонукають людину до професійної рефлексії, саморозвитку і самовдосконаленню та забезпечують психологічний комфорт у процесі корекційної роботи.

Обов'язковим елементом у визначенні ступеня сформованості професійної підготовки та готовності корекційного педагога до інтегративної професійної діяльності стає сформованість його ціннісного ставлення до власної особистості та особистості дитини. Ціннісне ставлення до людини як об'єкта корекційно-педагогічного впливу ґрунтується на вихідній тезі про людину як абсолютну цінність та найвищу субстанцію.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що мотивація виступає основним критерієм для професійного зростання і самовдосконалення корекційного педагога та показниками готовності до корекційної навчально-виховної діяльності слід вважати:

– готовність до професійного самоаналізу корекційно-педагогічного процесу (здатність до концептуального аналізу та інтерпретації корекційного процесу в

широкому соціокультурному контексті, висока оцінка особистісного в процесі засвоєння знань та їх реалізації у корекційній діяльності; демонстрування навичок самоаналізу власних творчих та інноваційних потенціалів – самооцінки здібності до корекційної діяльності, здатності до саморозвитку, професійного самовдосконалення);

– здатність до оцінки корекційно-педагогічної діяльності та прагнення до професійного саморозвитку (здатність до цілісності і повноти сприйняття корекційного процесу – відображення у свідомості реципієнта об'єкта пізнання як перцептивного системного утворення, що складається із взаємодіючих між собою перцептивних частин і має особливі інтегративні властивості та взаємовідношення; – осмислення і переосмислення суб'єктом корекційно-педагогічного досвіду, самоаналіз і самооцінка особистістю корекційного педагога власної свідомості, самоусвідомлення корекційних проблем і перспектив духовного збагачення і професійного самовдосконалення з метою самопізнання, самореалізації, самопроекування системи життєвих і професійних відносин; задоволеність під час корекційних занять як самим процесом оволодіння корекційною діяльністю, так і її результатами; засвідчення високого ступеня самостійності у виконанні професійних завдань; вміння взяти на себе відповідальність за результати корекційної діяльності);

– обґрунтованість і розвиток ціннісного ставлення до особистості дитини (глибина розуміння сутності корекційно-педагогічного процесу – вбачається в осмисленні об'єктивної корекційної дійсності, досконалість передачі ціннісного ставлення до сутності корекційно-педагогічного процесу, виявлення значення переживань (суб'єктивних і об'єктивних), глибинне проникнення в корекційно-педагогічну дійсність та її критичне осмислення; прагнення і здатність педагога співпереживати дитячій радості й горю, успіхам і невдачам; бажання вчителя зрозуміти дитину та ті відчуття, що вона переживає; всіляке сприяння корекційним педагогом досягненню вихованцем значущих цілей у повсякденній корекційній діяльності).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні саморозвитку і самовдосконалення колекційного педагога.

Література

1. Андреев А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. №4. – С. 19 – 27.
2. Брунер Дж. Психология познания / Дж. Брунер – М. : Прогресс, 1977. – 412 с.
3. Енциклопедія освіти / [гол. редактор В. Г. Кремень] / Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология.– 2-е изд., доп., испр. и перер. – М. : Логос, 1999. – 384 с.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – [2-е изд., стер.]. – М. : Смысл ; Академия, 2005. – 352 с.
6. Лозовой В. А. Самовоспитание личности: философско-социологический анализ : монографія / В.А. Лозовой. – Харьков: Основа. – 1991. – 207 с.
7. Немов Р. С. Психология: учеб. для суд. высш. пед. заведений : в 3 кн. / Р. С. Немов. – 5-е изд. – М. : Владос, 2005. – Кн. 1. Общие основы психологии. – 687 с.
8. Педагогика школы. Учебное пособие для студентов пединститутов / [под ред. Г. И. Щукиной]. – М. : Просвещение, 1977. – 412 с.
9. Чаплигин О.К. Творчий потенціал людини: від становлення до реалізації (соціально-філософський аналіз): монографія / О. К. Чаплигін. – Х. : Основа, 1999. – 277 с
10. Чернявская Г.К. Самопознание и самореализация личности: методологические проблемы: автореф. дис. ...на соискание учен. степени д-ра филос. наук: спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Г.К. Чернявская – СПб., 1994. – 38 с.

Н.Г. Пахомова

Мотивация как основной критерий профессионального роста и самосовершенствования коррекционного педагога

В статье представлен анализ путей и механизмов мотивации к коррекционно-педагогической деятельности, как основного критерия профессионального роста и самосовершенствования и основы формирования профессиональной компетентности. Раскрыта сущность понятия «мотивация», «саморазвитие», «профессиональный интерес», «самосовершенствование». Определен мотивационно-стимулирующий компонент, обеспечивающий формирование интегративных знаний и практических умений. Особое внимание уделяется определению и характеристике условиям повышения эффективности коррекционного процесса. Установлено, что мотивация выступает основным критерием для профессионального роста и самосовершенствования коррекционного педагога.

Стремление к самосовершенствованию в процессе коррекционной учебно-воспитательной и учебно-реабилитационной деятельности рассматривается как неотъемлемый компонент подготовки коррекционного педагога, является результатом сознательной взаимодействия специалиста с конкретной профессиональной средой. Проанализирована профессиограмма логопеда. Были определены шесть основных характеристик. По результатам экспериментального исследования определено, что морально-этические характеристики побуждают человека к профессиональной рефлексии, саморазвитию, самосовершенствованию и обеспечивают психологический комфорт в процессе коррекционной работы.

Ключевые слова: мотивы, мотивация, профессиональный рост, самосовершенствование, коррекционный педагог.

Nataliia Pakhomova

Motivation As A Basis Criterion For Professional Growth And Self-Improvement Of The Correctional Pedagogue

The article presents an analysis of the ways and mechanisms of motivation for correctional and educational activities, as a basic criterion for professional growth and self-improvement and the bases of formation of professional competence. The author reveals the essence of the concept «motivation», «self-development», «professional interest», «self-improvement». Motivational-stimulating component that provides the formation of integrative knowledge and practical skills are defined. Special attention is paid to the identification and characteristic of the conditions of increase of efficiency of the corrective process. The author found that the motivation is the main criterion for professional growth and self-improvement of the correctional pedagogue.

The desire for self-improvement in the educational-correctional and educational-rehabilitation activities considered as an integral component of training of correctional pedagogue and this is the result of conscious interaction of specialist with a particular professional environment. The article analyzes the profессиограм of a speech therapist. Six basic characteristics were determined. According to the results of the pilot research author determined that the moral and ethical characteristics motivate the person to professional reflection, self-development, self-improvement, and provide psychological comfort during the correctional work.

Keywords: motives, motivation, professional development, self-improvement, corrective teacher.

References:

1. Andreev, A. L. (2005). *Kompetentnostnaya paradigma v obrazovanii: opyt filosofsko-metodologicheskogo analiza* [Competence paradigm in education: experience of the philosophical and methodological analysis]. *Pedagogika*, 4. 19 – 27.
2. Bruner, Dzh. (1977). *Psikhologiya poznaniia* [Psychology of knowledge]. Moscow: Progress.
3. Kremen ,V. G. (Ed.). (2008). *Entsiklopediia osviti* [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yurinkom Inter.

4. Zimniaia, I. A. (1999). *Pedagogicheskaiia psikhologiiia* [Pedagogical psychology]. Moscow: Logos.
5. Leontiev, A. N. (2005). *Deyatelnost. Soznanie. Lichnost* [Activities. Consciousness. Personality]. Moscow: Smysl ; Akademiya.
6. Lozovoi, V. A. (1991). *Samovospitanie lichnosti: filosofsko-sociologicheskii analiz* [Self-education of the individual: the philosophical and sociological analysis]. Kharkov: Osnova.
7. Nemov, R. S. (2005). *Psikhologiiia* [Psychology]. Moscow: Vlados
8. Shchukina, G.I. (1977). *Pedagogika shkoly. Uchebnoe posobie dlya studentov pedinstitutov* [School of Pedagogy. Textbook for students of pedagogical institutes]. Moscow: Prosveshchenie.
9. Chaplyhin, O.K. (1999). *Tvorchyi potentsial liudyny: vid stanovlennya do realizatsiyi (sotsialno-filosofskiy analiz)* [The creative potential of a person from becoming to the realization (social-philosophical analysis)] Kharkiv: Osnova.
10. Cherniavskaia, G.K. (1994). *Samopoznanie i samorealizaciia lichnosti: metodologicheskie problemy* [Self-knowledge and self-realization: methodological issues] (Doctor dissertation Abstract, St.Peterburg).

УДК:373.2.091:376-056.36

Піканова Н.В.

науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, м.Київ

Рецензент: Таранченко О.М., д.пед.н., ст.н.сп.

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті висвітлено актуальність дослідження питання педагогічної взаємодії в інклюзивному середовищі, ролі батьків у вихованні та навчанні дитини, окреслено окремі аспекти взаємодії педагогів інклюзивних дошкільних навчальних закладів, фахівців та батьків дошкільників з особливостями розвитку. Продемонстровано схеми співпраці для кращої адаптації дитини в нове соціальне середовище.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, адаптація, педагогічна взаємодія, дошкільники, батьки, сім'я.

Сучасна система освіти вже подолала той бар'єр, коли діти розділялись за певними особливостями, ознаками, і нарешті наше суспільство вже на тому шляху, коли буде впроваджено одну, єдину систему освіти, як для дітей з типовим розвитком, так і для дітей з особливостями. Як зазначає Колупаєва А. А. «Це зумовлено визначенням головної мети соціального розвитку – створення «суспільства для всіх» [6].

Таранченко О. М. відмічає низку переваг інклюзивного навчання дітей з порушеннями слуху:

- дитина не ізольована від чуючих ровесників;
- постійний контакт з батьками, увага з їхнього боку до дитини створюють умови для її нормального психологічного ставлення та особистісного розвитку;
- природне мовленнєве оточення забезпечує більш успішний мовленнєвий розвиток дітей з порушеннями слуху; [8].